

DOMAGOJ VIDOVIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
dvidovic@ihj.hr

DOBRANJSKA PREZIMENA I NADIMCI

U ovome se radu obrađuju prezimena i nadimci sela Dobranje na temelju dostupne literature, proučavanja arhivske građe i terenskoga istraživanja. Obrađene su jezične osobine mjesnoga govora koje su relevantne s povijesnojezičnoga i dijalektološkog stajališta, utvrđuju se antroponimijski motivacijski (u kojima se odražava izvanjezična zbilja) i tvorbeni obrasci te se pokušava naznačiti tijek razvoja imenske formule na dobranjskome mikroprostoru, a na temelju toga i na širem (istočnoneretvanskom i donjohercegovačkom) području.

Uvod

Selo Dobranje smješteno je uz put koji vodi iz Neretvanske doline prema Hercegovini, selima Hrasnu, Hutovu i, dalje, prema Stocu, na visoravni na padinama Male Žabe, uz samu granicu Hrvatske i Bosne i Hercegovine, 10-ak kilometara istočno od Metkovića. Upravo će taj pogranični položaj uvelike odrediti sudbinu sela i strukturu stanovništva koje ga je napućivalo.

Kao i većina okolnih sela, poput Vidonja, Hrasna, Hutova i Graca, i Dobranje se sastojе od niza zaseoka koji su zajedničko ime najčešće dobili po najvećem zaseoku, što je karakteristično za političko-teritorijalni ustroj srednjovjekovnoga Zahumlja. Dobranjski su zaseoci: *Bijeli Vir*, *Bòbovište*, *Čerjenci*, *Dàngube (Stàje)*, *Dòbran(j)e*, *Kalòp(e)rovići (Kalòperići)*, *Kòse*, *Kùcine*, *Màli Hùm*, *Òštròvce*, *Pònorine*, *Pribòjci*, *Prišoje*, *Ràkalovac*, *Sànkovići*, *Simatova Glàvica*, *Strižići (Strižići; Strižića Počivala)*, *Surdup*.¹ Iz toponimije je vidljivo da su u selu *Glùšci* nekoć živjeli nositelji današnjih dobranjskih prezimena.

¹ Zaseoci Krčevine, Medarevine, Obšivačeva Glavica i Spile, iako danas pripadaju župi Dobranje-Bijeli Vir, obrađeni su pod Vidonjama jer su župi Vidonje pripadali sve do 1963. i jer u njima žive obitelji koje su se uglavnom doselile iz drugih vidonjskih zaseoka.

Selo se prvi put spominje 1398., i to u obliku *Dobrani* (Sivrić 2004: 22, 30²). Isti oblik (zabilježen kao *Dobranni*) bilježi i trebinjski biskup Resti 1639. (Pandžić 1988: 118). Od 1589. u dokumentima usporedo s oblikom *Dobrani* dolazi i oblik *Dobranje* (*Dobragne*). Potonji je vjerojatno nastao kontaminacijom izvornoga sufiksa *-anel/-ani* i sufiksa *-onja*. Da je izvorni oblik onaj na *-anel/-ani*, potvrđuje činjenica da starije stanovništvo selo zove *Dòbrane*³. Uostalom, sufiks *-anel/-ani* najčešće imenuje “naselja zaselačkoga statusa i razvedenog (razbijenog, odjelitog) izgleda” (Šimunović 2005: 30), dakle upravo naselja kao što su *Dobranje*. Spomenuti se toponim povezuje s apelativima ‘dub’ i ‘dubrava’ (psl. *dǫbъ ‘hrastova’ šuma’, *dǫbъrava) zbog postojanja toponima *Dubrave*, *Dubravica*/*Dubrovo*, *Cerevo*, *Hrasno* koji bi mogli, tvorbeno ili semantički, biti s njima povezani, a pogotovo stoga što to se sufiks *-anel/-ani* pridružuje apelativnim i toponimnim osnovama, a vrlo rijetko antroponimnim (što bi ga dovelo u vezu s korijenom *dobrъ).

Kratak pregled povijesti sela

Područje je *Dobranja*, kao uostalom čitavo *Zažablje*, naseljeno još od ilirskoga vremena, o čemu svjedoče mnoge ilirske gomile. Kao naselje *Dobranje* se spominje krajem 14. st. Najvjerojatnije su već tada postojala barem tri naselja: *Dobranje*, *Sankovići* (ime sela povezuje se sa srednjovjekovnom velikaškom obitelji *Sanković*) i *Bobovište* (spominje ga 1589. dominikanac *Daniel*; *Krasić* 1998: 113). Kao biljeg toga vremena ostali su stećci rasuti na nekoliko mjesta u selu. Uostalom, na jako maloj udaljenosti nalaze se čak tri kamenoloma iz kojih se vadio kamen za izradu stećaka: jedan nedaleko lokaliteta *Zdrijêš nŕŕve* (svega nekoliko stotina metara od crkve u *Dobranjama* prema *Maslaćevu* groblju), drugi u selu *Ràdetiçi* u *Gracu* i treći na *Brèstici* u *Vidonjama*. *Dobranje* su smještene na tromedi srednjovjekovnih humskih župa: *Luka*, *Dubrave* i *Žaba* (kojoj su *Dobranje* pripadale). Sa župom *Luka* *Dobranje* graniče svojim zasecima u *Neretvanskoj dolini*. U srednjem vijeku najživlja je veza s trgovištem *Drijevom*/*Gabelom*, a od 18. st. s novim trgovačkim središtem, *Metkovićem*. Negdašnje su se *Dobranje* dijelom prostirale i na području srednjovjekovne župe *Dubrave* obuhvativši neka naselja današnje župe *Hrasno*

² Sivrić, doduše, drži da je riječ o *Dobrovu*, gradačkom zaseoku, no kako uz ime *Dobrani* stoji i napomena «s područja *Neretve*» (a i zbog činjenice da se u starijim dokumentima današnje *Dobrovo* nazivlje *Dobrohovo* ili *Dobrahovo*) nema dvojbe da je riječ o *Dobranjama*. Sivrićevo otkriće ovoga dokumenta i točna ubifikacija zemljopisnog objekta od strane autora ovoga članka pomakli su prvi spomen *Dobranja* gotovo dvjesto godina u prošlost.

³ Na ovome mjestu zahvaljujem ispitanicima *Dragi* (1946.) i *Vinku Bulumu* (1927.), koji su mi dali vrlo vrijedne podatke o *dobranjskome stanovništvu* i toponimiji, te *Tomislavu Plećašu*, *Stanislavu Vukorepu* i *Ivici Puljiću* na pomoći u terenskom radu.

(prije svega zaseoke *Bòrut, Kljènak, Kolòjānj, Masláci, Srijétež* i *Žárkovići*). Uostalom, Dobranje su bile sjedištem župe Dubrave potkraj 17. st., nakon što se prostrana župa Gradac podijelila na župe Gradac i Dobranje (Pandžić 1988: 102). Veza će s tim zaseocima preživjeti i do današnjih dana unatoč tomu što će kroz selo proći mletačko-turska granica. Naposljetku, većina se dobranjskih prezimena može i danas naći na čapljinskom području kamo su se selili i drugi stanovnici župe Hrasno. Zbog teško prohodnoga puta preko Žabe koji je povezivao Dobranje s Gracem (prije svega s gradačkim zaseocima *Bròćanac* i *Pòdžablje*) i Vidonjama veze su sela s ostatkom srednjovjekovne župe Žaba često bile slabije od onih s Dubravama. To se, u slučaju Vidonja, promijenilo tek silaskom stanovništva s brdskih područja u Neretvansku dolinu. Na području je spomenutih srednjovjekovnih župa, ali i njima bliske župe Popovo, sve do agrarnih reforma nakon Drugoga svjetskog rata (mjestimice čak do 1991.) opstalo tzv. transhumantno stočarstvo koje je razvilo bisesilan način stanovanja za koje je karakteristična mala udaljenost između matičnoga naselja i «korespondentnih pastirskih stanova» (Marković 1975: 273). Dio povjesničara tvrdi da se stoga ne može «prihvatiti poimanja da je u dalmatinskoj zaleđu stočarstvo bilo slobodnoga nomadskoga, odnosno migracijskoga karaktera, kao ni pretpostavke da se olako prelazilo preko tradicionalno uglavljenih pašnjačkih zona» (Botica 2005: 43). I doista, na prostoru od Neuma preko Vidonja do Dobranja, a s hercegovačke strane do zaseoka *Pràpratnica*, išlo se na ljetnu ispašu na prijevoj *Mòrine* kod Nevesinja (koji se u povijesnim vrelima kao pasište spominje još 1475.). Od Prapatnice se išlo na *Sùhopolje* itd. Planištari su na prostorima od mora prema unutrašnjosti uvijek odlazili na pasišta četiri dana hoda od matičnoga gospodarstva. U samoj okolici bilo je i nekoliko vlaških katuna, spominju se *mezre* – opustjela mjesta koja su naselili Vlasi – a i neka su prezimena vlašskoga podrijetla (npr. *Bulum* i *Veraja* u Dobranjama, *Ćićurić* u Neumu).⁴ Čini se ipak da je vlah⁵ počesto bio i staleškom odrednicom, a ne etničkom. Uostalom, «Vlah» se *Ćićurić* ni po čemu ne razlikuje od svojega susjeda *Ivankovića* ili *Obrvana*, ni jezično, ni vjerski ni po načinu života⁶.

O (ne)prilikama u kojima su živjeli katolici u istočnoj Hercegovini papu Siksta V. i austrijskoga cara izvješćuje dominikanac Daniel. U svojem *Izvjешtaju o teškom stanju katolika u Zažablju* iz 1589. spominje na dobranjskom području dva sela: Dobranje (*Dobragne*) i Bobovište (*Bobovischia*). Spominje i Glušce (*Glusi*), koje u to vrijeme zacijelo nastanjuju barem neke dobranjske

⁴ Usp. Puljić 1995: 66.

⁵ *Vlās* je danas pogrdno ime za Hercegovca u Neretvi, a u Donjoj Hercegovini Hrvati Vlasima pogrdno nazivlju Srbe. Zabilježio sam i podatak da stanovnici Graca kod Makarske koji žive ispod Jadranske magistrale Vlanjima zovu Gračane iznad magistrale, a svi Gračani (i oni ispod i oni iznad magistrale) Vlasima zovu Hercegovce.

⁶ O jednom zanimljivom pogledu na vlaški identitet vidi u Botica 2005.

obitelji. U *Izvjestažu* se spominje i pogubno djelovanje uskoka (Krašić 1998: 113). Oni su u neposrednoj blizini razarali čitava sela. Napadali su obližnje Slivno, a posve uništili Doljane i Velju Vas⁷ u Popovu.

Početak 17. st. stanje se zakratko popravlja. Fra Blaž Gračanin 1617. u Dobranjama gradi crkvu Male Gospe. Tada na području župe živi oko 400 stanovnika (katolika), uglavnom u hercegovačkome dijelu župe, a 1639. trebinjski biskup Rastić u selu bilježi 24 katoličke kuće (Pandžić 1988: 118).

Dobranje su oslobođene od Turaka 1694. (M. Vidović 1998: 45). Time selo dolazi na samu mletačko-tursku granicu, a u susjedne Glušce pristiže pravoslavno stanovništvo. Nekoliko će se pravoslavnih obitelji naseliti, u različitim razdobljima, i u Dobranje, ali ne će narušiti vjersku i nacionalnu strukturu. Godine 1705. Dobranje su (zajedno s Metkovićem, Vidonjama i Slivnom) izdvojene iz Trebinjsko-mrkanske biskupije i pripojena Makarskoj. Mletačko-turska granica bila je konačno utvrđena 1718. te je jedan dio dotadašnjih Dobranja pripao Turskoj. Koliko je ta granica neprirodna, najbolje svjedoči činjenica da je i dio samoga zaseoka Dobranje završio u Turskoj, a samo je slučajem tadašnja župna crkva ostala u Dalmaciji. Godine 1769. Dobranje ponovno postaju samostalnom župom (nakon što su početkom 18. st. bili dijelom župe Slivno, a 1720. – 1769. dijelom župe Vidonje). Župne matice 1769. – 1831. vode se na hrvatskoj ćirilici. Nakon izgradnje Napoleonove ceste (1806. – 1809.) stanovništvo se iz brdskih zaseoka postupno spušta u Neretvansku dolinu pa danas nekoć najnapučeniji zaselak Dobranje broji tek 6 stalnih stanovnika (područje župe Dobranje – Bijeli Vir 1769. imalo je 143 stanovnika, 1869. god. 387, 1931. god. 610, 1953. god. 655, 1981. god. 441, a 2001. god. 336).

Neke osobitosti mjesnoga govora koje se ogledaju u antroponimiji

Dobranjski, kao i vidonjski, mjesni govor pripada slivanjsko-zažapskomu govornom tipu ijekavskih novoštokavskih govora⁸. Kako dobranjski mjesni govor dijeli većinu značajki s vidonjskim (usp. D. Vidović 2005: 151–153), ovdje donosim samo ono što je razlikovno. Koncentracija je ikavskih oblika nešto veća nego u Vidonjama zbog veće blizine ikavskih govora (*Stipe*, *Stipān*,

⁷ Velika ili Velja Vas spominje se u dokumentima od 1388. do 1466. (Filipović, Mićević 1959: 46), a u *Poimeničnom popisu sandžaka vilajeta Hercegovine 1475. – 1477.* zabilježeno je naselje Velivaš. Lokalitet na mjestu staroga naselja danas se nazivlje *Vëljā Sēla*. Ovo je dosad jedina potvrda prisutnosti apelativa *vas* 'selo' u istočnoj Hercegovini pa je ovaj podatak značajan i za hrvatsku onomastiku uopće.

⁸ Govorima u međurječju Neretve i Rijeke dubrovačke bavio se Senahid Halilović, a accentološki osvrt na govore Dobranja i Vidonja bit će iznesene u članku *Accentual Alternations in Neo-Štokavian Ijekavian dialects of Neretvanska krajina* (u tisku).

*Stipùrina*⁹ uz *Šćépo*, *Šćèpān*, *Šćepùrina*), ali se, zbog blizine Hercegovine i veće udaljenosti od mora, promjena $m > n$, osim u novije vrijeme u priblatskim zaseocima, gotovo i ne provodi. Jako je izraženo obezvučivanje završnoga suglasnika (*Dòdik*). Dobranjski govor samo iznimno čuva glas *f* (*Fránac*), a obično ga mijenja u *p* (*Pilip* – uvijek neslužbeno) ili *v* (*Vrānka*, *Vrānuša* – ti su oblici zabilježeni i kao službeni!). Prema podacima iz matica nekoć je glas *h* morao biti frekventniji (u *Stanju duša župe Dobranje 1859. – 1900.* 14 je puta zabilježen oblik *Miho*, a svega dvaput *Mijo*; u *Stanju duša 1997.* zabilježen je, triput, samo oblik *Mijo*). Rezultati se treće jotacije ogledaju i u službenim (*Nédo*, *Nèda*) i u neslužbenim osobnim imenima (*Čètko*, *Šéto*). Slabljenje suglasnika po napetosti razvidno je u izgovoru prezimena *Medić* – *Mélić*!. U Dobranjama je također plodna tvorba hipokorističnih imena promjenom naglasaka (ovdje dodajem primjer *Pèra*: *Péra* koji nisam zabilježio u Vidonjama) dok tragova tzv. dubrovačke sklonidbe u selu nema. Složena imena na *-slav* imaju naglasak na spojniku (*Radòslav*, *Tomìslav*, *Višèslav*).

Važno je napomenuti da postoje određene nacionalne razlike u naglašivanju pojedinih antroponima. Tako Hrvati obiteljski nadimak pravoslavne obitelji Arnaut izgovaraju *Strižić*, a sami Arnauti i neretvanski Srbi *Strižić* (slično je i s ojkonomom Kljenak, zaseokom u Hrasnu, koji Srbi izgovaraju *Kljènak*, a Hrvati *Klijènak*). Postoji i razlika u izgovoru imena tvorenih s pomoću sufiksa *-eta* (Hrvati izgovaraju *Mìleta*, *Mòmeta*, *Màrkota*, a Srbi *Mìleta*, *Mòmeta*, *Màrkota*). Naglasne se razlike protežu i na jedan dio pridjeva i aktivni particip preterita II. (u Hrvata je očuvana naglasna paradigma *c: sùh-sùha-sùho-sùhi*, *dråg-drága-drâgi*; *zvào-zvála-zvālo-zvāli*; kod Srba je analogijom došlo do prebacivanja u naglasnu paradigmu *b* gdje je samo oblik muškoga roda obilježen silaznim naglaskom)¹⁰. U mjesnim govorima Dobranja i Vidonja nalazimo i šćakavske tragove (*šćāp*, *zviždat*), a važan je i podatak da je današnji dobranjski zaselak Bobovište u dokumentu iz 1589. zabilježen u množinskom obliku sa šćakavskim izgovorom (*Bobovischia*). Do danas je pak očuvana iskonska kračina na sufiksu *-išćel/-ište* (*Bòbovište*, *Mlìmište*, *Rèpište*). Dijalektna je slika u Neretvanskoj dolini nekoć očito bila drukčija, a donekle ju je moguće rekonstruirati na temelju nekih arhaičnijih crta mjesnih govora.

Silazni su naglasci u sredini riječi sačuvani samo u nekim toponimima nastalima od antroponima (*Vèrājuša*, *Medčruša*, *Dobròvo*, *Kod zelèniķā*).

⁹ Zanimljiva je pojava da se danas ikavski oblici smatraju prestižnijima i u uporabi su u komunikaciji izvan sela. U selu su, pak, pogotovo kod starijega stanovništva, hiperijekavski oblici sasvim obični.

¹⁰ O naglasnim paradigmama u slavenskim jezicima općenito vidi u Kapović *Kratak uvod u slavensku akcentuaciju*.

Dobranjska antroponimija

Od patronima prema prezimenima

Razvoj imenske formule u Dobranjama možemo u kontinuitetu pratiti tek od osamostaljivanja župe 1769., no začetci se poprezimenjavanja pridjevaka na neretvanskom i istočnohercegovačkom prostoru mogu smjestiti mnogo ranije. Onomastička literatura kao važan datum u nastajanju prezimena navodi zatvaranje Velikih vijeća u dalmatinskim gradovima koncem 13. i početkom 14. st. nakon čega su pridjevci postali nezamjenjivi i nasljedni (usp. Šimunović 1985: 290 – 292). Među osobama neretvanskoga podrijetla primljenim u dubrovačko građanstvo spominju se 1347. Branko Dobravčić, sin Tvrdislava (*Brancho fillius Turdislavi Dobraucich*), 1350. Kranko Bogojević (*Cran-cus Bogoeuich*) i Stojislav Mirojević (*Stoyslauus Miroeuich*), 1356. Andrija Gojslavić (*Andreas Goislauich*), 1382. Dragoslav Tvrdenović (*Dragoslauus Thuerdenouich*), 1392. Vukša Didalić (*Vochsa Didalic*), 1397. Vučin Gojslavić (*Volcin Goyalich*), 1399. Vukac Ostojić, Pribislav Radončić (*Pribislaus Radoncich*) 1407. Božitko Dapković (*Bositicho Dapchouich*), Vladoje Meditić (*Vladoye Meditich*), Raič (*Raichus*) i Radič Milošević (*Milousseuich*), Milovan Pribilović (*Millouan P(ri)bilouich*); s oznakom podrijetla Slivno spominje se 1395. Radin Butković (*Radin Butchouich*), 1396. Dobrovolj Pribilović; s oznakom podrijetla Brštanik (današnji Opuzen) 1392. Petar Ostojić (*Petrus Hostoich*) i Bratoš Lupković (*Bratos Lupcouich*); s oznakom podrijetla Dobranje 1398. Radan Gojčinić (*Radan Goyzinich*).¹¹ Ovdje je, dakako, proces poprezimenjavanja vezan za Dubrovnik i njegovu administraciju. U Zažablju (i Zahumlju općenito) u to doba možemo govoriti tek o naznakama razvoja razmjerno postojanih pridjevaka koji su se isprva širili na velikaše, a tek kasnije i na običan puk. U prvoj fazi (kojoj pripadaju spomenuti novi građani Dubrovačke Republike) čini se da su još u pitanju patronimi.

Razmjerno postojane pridjevke zacijelo su na neretvanskom i donjohercegovačkom području imali Ostojići, koji se spominju i u Gabeli 1428. (Mandić 2003: 449), a u Vidonje i Gradac po predaji su pristigli još prije turskog vremena. Obradovići, koji su živjeli na potezu od Popova preko Dubrava do Zažablja, spominju se još od 13. st. (usp. D. Vidović 2005: 160). U Dobranjama ili u neposrednoj blizini još su za turske okupacije živjeli Miloševići (između Glušaca i Žarkovića postoji lokalitet *Miloševića grěb*), Stipurinovići, Maslaći (Novakovići), Rodini (po tradiciji su od Šimraka¹², koji se spominju davne 1433.; Puljić 1995: 56), Žarkovići, Sankovići (po njima je nazvan zaselak Sankovići¹³,

¹¹ Izvor podataka mi je Sivrić 2004.

¹² Prezime Šimrak izvodi se od albanskoga 'sv. Marko'.

¹³ Zabilježio sam i predaju da je mjesto dobilo ime po muslimanu Stankovcu/Stankoviću

a Toma Sanković spominje se kao posjednik u vidonjskom zaseoku Goračići 1702.; M. Vidović 1998: 494), a vjerojatno i Bulumi i Veraje koji se ne spominju u dokumentima, ali slove kao starosjedioci. U selu postoji predaja o islamiziranim turskim podanicima Bojčićima (koji podrijetlo vode od katolika Džamarija; usp. Kriste 1999: 191–192), koji su imali posjede u Dobranjama, o Bjelovučićima, koji su se iz Kućina i Bijele Vlake (dio samoga zaseoka Dobranje) preselili u Janjinu, te Paronosima. Podataka nema ni o obitelji *Bjeliš* (podrijetlom su od Dobroslavića, kao i Ključe) na čiju negdašnju prisutnost podsjećaju mikrotoponim *Bjeliševine* (Bjeliši se u Slivnu spominju 1730.; M. Vidović 2000: 445).

Da je moguće govoriti čak i o kategorijama etničkoga i rodnoga prezimena, potvrđuje nam i primjer nositelja prezimena Previšić. Prema podacima iz matica moguće je utvrditi da su članovi obitelji Brzizec (*Barsiscez*), a vjerojatno i Prkut (usp. Puljić, Vukorep 1994: 339 – 341), pri odlascima s Previši (selo kod Hutova) mijenjali svoje izvorne pridjevke u Previšić. Kad je moguće utvrditi postojanje obiteljskih veza, onda je riječ o plemenskome prezimenu, a ima slučajeva kada je očito da krvnoga srodstva nema, pa je onda riječ o etničkome prezimenu. Slično bi se moglo tvrditi i za Crnčeviće u susjednim Vidonjama, koji se prvi puta spominju 1639. (biskup Resti spominje u jednome od svojih izvješća selo *Zarnevichi*; Pandžić 1988: 118) i za koje je, zbog nedostatka dokumenata, teško utvrditi jesu li prezime dobili po mjestu podrijetla (po tradiciji Rijeka Crnojevića) ili po zajedničkome pretku (Crnku ili Crnoju). O još uvijek nedovršenom popisu poprezimenjavanja čak i u pučana na području Dubrovačke Republike, govore nam matice župe Lisac u Dubrovačkome primorju (1632. – 1703.), iz kojih je vidljivo da je, iako pridjevci postaju sve stalniji i nepromjenjiviji, proces poprezimenjavanja još u tijeku i da je često teško odrediti je li riječ o pridjevku ili patronimu. Tako je u slučaju Marka Ivanova, vojnika iz Dobranja, koji se spominje 1659. (Sivrić 2003: 375), teško utvrditi je li Ivanov patronim ili pridjevak, a njegov je sin Ivan (kršten 1663.), kad se ženio, u maticama župe Grad u Dubrovniku zabilježen kao Ivan, sin Marka Ivanova. Da prezimena uistinu nisu čvrsta kategorija u ovim krajevima potvrđuje i činjenica da su se Obradovići u Dobranjama i Vidonjama raslojili u Domazete i Martinoviće, a Dobrosaljići/Dobroslavići u Ključe i Bjeliše, a na širem prostoru još i na Mihočeviće/Mijoče, Boškoviće, Mihatoviće/Mijatoviće i Kovače (usp. Kriste 1999: 99–101), Dražići na Curiće (1830. zabilježeno je vjenčanje Jure Simata i Anđe Kelić-Curić; M. Vidović 1998: 252), Pažine, Šanje, Udženije, Lasiće, Marune itd.

koji je ondje stanovao, no čini se da je tu spoj pučke etimologija (Stankovića je bilo u Trebinji) i predaje (o poturicama od kojih su otkupljivane kuće u Dobranjama), kako to već biva, posve izmijenio činjenice.

Proces poprezimenjavanja ubrzan je nakon što je Čitluk (današnja Gabela) predan u mletačke ruke 26. lipnja 1694., dakle, nakon oslobođenja Zažablja od Turaka. Dobranjcima (kojih je tada bilo oko 80) podijeljena je zemlja u samim Dobranjama, Glušcima i Metkoviću koju su dotada posjedovali islamizirani turski podanici.¹⁴ Godine 1695. kao mletački zaslužnici zemlje su dobili: Andrija Ilić, harambaša Jure Popović, (Milutin?) Obradović, Ivan i Martin Bokan, Andrija Medić, a još 1694. Ivan Rodin. Godine 1702. u Dobranjama živi već više od 30 obitelji, a u zemljišniku su zavedeni: Stipe Sršen, Jure i Petar Sršen (koji se u isto vrijeme spominju u vidonjskim Goračićima), Petar Bokan, Jure Bokan (također se u isto vrijeme spominje u Goračićima), Ivan Ili(ji)ć, Mijo Bulum, Ivan i Rade Verajić (Veraja), Jure Popović, Mato Kudžailo, Martin Previšić, Petar, Ivan i Vido Medar, Josip Božić¹⁵ i Bogdan Majčica. Sva ta prezimena (osim Previšića) zabilježena su i nakon osamostaljivanja župe Dobranje. Na Pologoši i u Glušcima 1702. spominju se Ivan Stipurinović, Nikola Žarković, Ivan Mornarić i Mileta Vuković (M. Vidović 2000: 226–227). U to doba dolazi i do znatnoga priljeva pravoslavnog stanovništva u Glušce, u kojima mnogi Dobranjci i danas imaju svoje posjede, te hrvatsko stanovništvo uglavnom napušta selo i odlazi prema Metkoviću i Dobranjama.

U drugome valu, u drugoj polovici 18. st., u selo stižu Arnauti, Baje, Boškovići, Dodizi, Domazeti, Ivankovići, Kitini, Ključe, Mustapići (spominju se 1767.; M. Vidović 1998: 260), Prolomnici (1778. spominje se doseljenik iz Dragovije Ilija Prolomnik¹⁶; prezime nestaje 1810.; M. Vidović 1998: 259), Rodini, Sprčići, Šćepići, Vlašići i Vuletići (Marin Vuleta/Vuletić oženio se 1771. Ivanicom Obradović). U prvoj polovici 20. st. u selo stiže obitelj Simat (danas su pravoslavci u Malome Humu, a katolici na Krčevinama), a koncem 19. st. Obradović s nadimkom Zelić. U 20. st. iz Trojavine (Vidonje) pristižu Crnčevići, iz Risna Kovačići, iz Konjica Šimovići, a iz Bego Lukavca kod Peći na Kosovu 1962. Šaban Nuraj. Većina je Dobranjaca podrijetlom iz istočne Hercegovine, dvije su obitelji s Korčule, dvije iz zapadne Hercegovine, jedna s Kosova, jedna s desne obale Neretve, a tri su (Bulum, Kučajlo, Veraja) starosjedilačke. Predaja starosjedilačkih obitelji o crnogorskome podrijetlu najčešće je posljedica širenja srpske propagande početkom 20. st. koja je ovdje naišla na

¹⁴ U Dobranjama je živ spomen na dva brata Bojčića koji su u tursko doba imali tri kmeta u Dobranjama: jednoga u samim Dobranjama, drugoga u Sankovićima i trećega na Bobovištu. Bojčići Bošnjaci i danas žive u Vojevićima na Trebinji, a Bojčića Hrvata ima u Brotnju. Moguće je da su se ondje povukli nakon što je Neretvanska dolina oslobođena od Turaka. Njihovu kuću u Dobranjama kupili su Bulumi, a u Sankovićima Popovići.

¹⁵ U gradačkim maticama prezime Božić/Boškić zapisano je kao Bossich, Boscich te ga se može čitati i kao Boškić. I Radovan Jerković, nesiguran u transliteraciju, stavlja upitnik pored imena Josipa Božića.

¹⁶ U Dragoviji kod Vida Prolomnici se spominju 1704. (M. Vidović 2000: 470).

plodno tlo zbog tadašnje predodžbe o Crnogorcima kao junacima koji su se uspjeli osloboditi od Turaka i zasnovati državu. Velika je većina tih predaja za hrvatsko stanovništvo neutemeljena.

Za razliku od susjednih Vidonja, u Dobranjama nema doseljenika iz Dubrovačkoga primorja iako su i Dobranjke i Dobranjci počesto sluge u *Vraguželi*.¹⁷ Zato je veza Dobranja s Hercegovinom mnogo jača. Na čapljinskome području (Čapljina, Gabela, Čeljevo, Dretelj, Višići, Hrasno) žive Bokani, Bulumi, Maslaći, Medići, Obradovići, Popovići, Rodini i Veraje. Osim katolika (koji su kroz povijest uvijek bili gotovo isključivo stanovništvo), selo su povremeno nastanjivale pravoslavne obitelji Arnaut, Paronos i Simat.

Osobitost je Dobranja činjenica da su se prezimena raslojavala čak i u 20. st. Tako je dio nositelja prezimena Sprčić promijenio izvorno prezime u Baćilo i Novaković.

Donosim podatke o dobranjskim prezimenima 1702. – 1997. Iz njega su isključene neke obitelji koje su samo povremeno nastanjivale Dobranje kao i obitelji koje su nastanjivale i Vidonje¹⁸.

Arnaut

Nekoć su se prezivali *Drópić* (Dropića ima i danas u Gabeli) te su se početkom 18. st. doselili u Kućine (na mjestu kasnijih Danguba) pa u zaselak Strižići. Uz Paronose i dio Simata jedini su pravoslavci u Dobranjama. Po legendi su se nekoć prezivali *Crnojević* i pristigli su iz Rijeke Crnojevića (M. Vidović 1998: 256–258)¹⁹. U susjednome selu Glušcima²⁰ također ima Arnauta koji nose obiteljski nadimak *Šućürković*. Dobranjski Arnauti nose obiteljski nadimak *Strižić*.

Baćilo

Prezime nastalo 1912. kada je Ivan Sprčić u spomen na svoju baku Stjepaniju Baće (koja mu je udijelila veliki miraz) i promijenio dotadašnje prezime. Službena potvrda te promjene uslijedila je tek 1946. (M. Vidović 1998: 242).

Bájo

Po predaji su se doselili iz Prčnja oko 1750., a u dokumentima se u Bobovištu 1767. spominje Mato Bajić (M. Vidović 1998: 243). Bajce nalazimo u mati-

¹⁷ Vraguželom Neretvani zovu Dubrovnik, a pučka etimologija ime objašnjava rečenicom *vrāgu bi ūzēli*.

¹⁸ O njima se može pročitati u D. Vidović 2005.

¹⁹ Crnčevići u Dobranjama i od njih nastali Jeramazi u Metkoviću također drže da su nekoć bili Crnojevići. Pitanje je koliko su te predaje utemeljene.

²⁰ Za vrijedne podatke o podrijetlu stanovništva sela Glušci zahvaljujem Nikoli (1947.) i Veri Pucar (1952.) te Milovanu Bojbaši (1952.).

cama župe Trebinja (selo Strmica; tu ih se povezuje sa srednjovjekovnom vlasteoskom obitelji Nikolić) od 1710. do 1748. Po upisima iz matica vidi se da su se ondje katkad pisali i kao Pavlovići (Kriste 1999: 172–173). Još u 18. st. nestaju s Trebinja i odlaze prema Dubrovniku i Dobranjama.

Bòkan

Petar i Jure Bokan spominju se 1702. godine kao posjednici u Dobranjama. Po obiteljskoj su predaji Bokani pristigli iz Krivošija (M. Vidović 1998: 243), no činjenice ne idu u prilog narodnoj predaji. Naime, Ivana i Martina Bokana spominje se kao posjednike u Zelenikovcu, u Hutovu i na jezeru Vrutak te ih se dovodi u srodstvo s Martićima, jednim od najstarijih hrvatskih rodova na ovim područjima (Hrabak 1985: 38, 44; M. Vidović 2000: 226).

Bòšković

Obitelj Bošković Tomičić doselila se iz Orahova Dola (i u krvnom je srodstvu s obitelji Ruđera Boškovića čiji je otac ondje rođen) i spominju se u župnim maticama 1769. (M. Vidović 2000: 227). *Georgium Stephani Boscovich de Dobragne* spominje se u Dubrovniku 1799. (Sivrić 2003: 210).²¹ U bližoj ih je okolici bilo u Metkoviću, Hutovu i Bjelimićima.

Bóžić (Bòškić)

Josip Božić spominje se kao posjednik u Dobranjama 1702. (M. Vidović 2000: 227). Josipa i Nikolu Božića nalazimo i kao posjednike u Žutom 1694.²² (Hrabak 1985: 40). U gradačkim maticama prezime je zabilježeno u obliku *Bosich*²³, a u mjestu Čavāš u Popovu kao *Bosich*²⁴.

Bùlum

Mijo Bulum upisan je u zemljišniku Dobranja 1702. (M. Vidović 1998: 227). Prvo je boravište Bulumima, prema vlastitoj tradiciji, bila Oborina u Žabi, a potom su prešli u Dobranje (gdje su kupili kuću od islamiziranih Bojčića) i otuda jedna obitelj u Gabelu oko 1850., a druga na Kolojanj oko 1870. (Man-

²¹ Više o rodu Boškovića vidjeti u Sivrić 2003: 202 – 210. O katoličkoj tradiciji Orahova Dola rječito govori i podatak da su iz sela potekla dva biskupa Medvjedovića (jedan je bio trebinjski, a drugi barski biskup). Boškovići iz Orahova Dola dali su pak dvojicu katoličkih svećenika koji su umrli mučeničkom smrću: don Iliju (rođen 1652. u Orahovu Dolu, a ubijen od uskoka 1692. u rodnome mjestu) i don Nikolu (rođen u Slanome 1703., pogubljen u Drinopolju 1736.; Perić 1998: 185 – 186).

²² Riječ je najvjerojatnije o gradačkom zaseoku Žukovice.

²³ *Uitta Boscich* udala se za Nikolu Miškovića iz Duži (*Stanje duša župe Gradac 1763.*, str. 116). Prezime *Bosich alias Šutalo* podrijetlom s Dašnice bilježe gradačke matice (Puljić, Vukorep 1994: 313).

²⁴ Spominje se *Giuseppe Bosich* s obitelji (*Stanje duša župe Hrasno 1792.*, str. 17).

dić 2003: 110). Početkom 20. st. jedna obitelj prelazi na Krčevine. Sami drže da su potomci mađarskog vojnika, ali budući da su se ranije prezivali Diklić²⁵, ta predaja ne mora nužno biti točna. *Leksik prezimena SR Hrvatske* bilježi to prezime, osim u Neretvi, samo u Čilipima i Topolom (tu su Bulumi doseljnici iz Dobranja). U Hercegovini ih nalazimo na čapljinskom području.

Dòdig

Između 1770. i 1778. u Dobranje se iz Brotnja doselio Stjepan Dodig (M. Vidović 1998: 245–246). Matica je hercegovačkih Dodiga bila u Zvirovićima kod Čapljine (Mandić 2003: 155–158).

Domàzet

Godine 1786. Stjepan Obradović rečeni Domazet oporučno ostavlja crkvi parcelu *U stránam* pred današnjim Glušcima (M. Vidović 1998: 195), a 1792. spominju se Božo i Ivanica Domazet kao doseljenici iz Hrasna (M. Vidović 1998: 246).

Ìlić

Ivan i Mileta Ilić iz Zažablja spominju se 1694. kao posjednici u Osičenoj Međi (današnjoj *Osječenići*) kod Hutova. Ivan Ilić naći će se i u dobranjskom zemljišniku iz 1702. (M. Vidović 2000: 227). Među posjednicima u Glušcima spominje se 1695. Andrija Ilić kojemu je s drugim dobranjskim seljacima pripao velik dio zemljišta na *Pòlogoši* pod brdom *Kolòjānj* (Hrabak 1985: 35). Isti se Andrija spominje i kao posjednik u Putrovu (vjerojatno Hutovo), negdje u Zažablju (Hrabak 1985: 42). Janju, kći Ilije Ilića iz Dobranja, nalazimo u Kominu 1733. (Bebić 1983: 135). Gradačke matice bilježe pripadnike ovoga roda u Hutovu od 1732. do 1770. (Puljić, Vukorep 1994: 310). 1738. prvi se Ilići spominju i u Dubravici nadomak Metkovića (M. Vidović 2000: 265). Zabilježen je i oblik prezimena *Ìlijić*.

Ìvānković

Andrija Ivanković iz Srijeteža doselio se oko 1760. u Dobranje (M. Vidović 1998: 246). Ivankovići su nastali od roda Maslaća (Puljić, Vukorep 1994: 325). Iz Srijeteža su se Ivankovići, osim u Dobranje, iselili na čapljinsko područje.

Kìtīn

Nalaze se u popisu župljana iz 1795. (Vrčić 1974: 47), a izumiru 1986. Zabilježeni su u Dobrovu u Gracu 1723. (*Matica vjenčanih župe Gradac*, sv. 1.). *Elia Chitini* s obitelji spominje se u Donjem Gracu 1763. (*Stanje duša župe Gradac 1763.*, str. 142). Na temelju mikrotoponima *Kitinica* i migracijskih kretanja Stanislav Vukorep drži da im je podrijetlo u selu *Dùbljāni* u Popovu.

²⁵ Postoji selo Diklići u Lugu kod Trebinja.

Ključce

Godine 1767. spominju se u Dobranjama Mitar i Ivan Ključce (M. Vidović 1998: 258). Kao i Bjeliši također su od Dobroslavića. Oblik Dobroslavić Bjeliš zabilježen je u Dubrovniku 1791. (Sivrić 2003: 321). Ključce su u slivanjskim maticama 1733. zabilježeni kao Dobroslavići, a tek 1798. kao Ključce (M. Vidović 2000: 445–446). Rodoslovno je stablo Dobroslavića u Ravnom moguće pratiti od 1638. (Sivrić 2003: 221–224)

Kučajlo

U popisu posjednika u Dobranjama spominje se 1702. Mato Kudžailo (M. Vidović 2000: 227). Prezime je zabilježeno i u oblicima: Kuziola, Kuzoilo, Guđola, Kučailo. Godine 1733. u *Stanju duša župe Opuzen* spominje se Margarića, kći Mate Kudžoila iz Dobranja (Bebić 1983: 131). Od 1794. ne spominju se više u dokumentima (M. Vidović 1998 : 260). Najvjerojatnije su starosjedioci, a povezuje ih se sa srednjovjekovnom obitelji Kučić iz župe Žaba. Milisav Kučić sudjelovao je 1401. u uroti koju su predvodili dubrovački plemići Zamanja i Bodača (P. Anđelić 1999: 49).

Majčica

Godine 1694. spominju se kao doseljenici u Kaloperoviće, a u dobranjskom zemljišniku nalazi se ime Bogdana Majčice. Po predaji su potomci osloboditelja Kule norinske Cvitana Bilasa (M. Vidović 1998: 246–247). U *Stanju duša župe Opuzen* iz 1733. spominje se Božo Majčica iz Donjega Graca (Bebić 1983: 131).

Maslač

Potomci su srednjovjekovne velikaške obitelji Novaković koju u predturskome vremenu nalazimo u Drijevi, a 1498. u Podgori, Liscu, Gromači i Čepikućama u Dubrovačkome primorju (Puljić, Vukorep 1994: 324–325). Od sultana su i primili potvrdu da su posjednici na Borutu, a jedan ih se dio, upravo zbog povlastica koje su imali kao turski saveznici, iselio iz Dobranja, gdje su također živjeli. Spominju se u Slivnu 1747. (M. Vidović 2000: 446), a u dobranjske matice upisivani su od 1769. (M. Vidović 2000: 227). Od njih su Njavre u Hrasnu i dobranjski Ivankovići, ali i Novakovići u Sumartinu na Braču, kod kojih postoji predaja da su od Maslardića iz Zažablja.²⁶

²⁶ Sačuvano je pismo koje je 1. srpnja 1841. Ivan Novaković detto Maslarda iz Sumartina uputio don Vidoju Novakoviću Maslaču (1795. – 1861.), dubravskome župniku. U pismu Ivan Novaković upozorava svojega rođaka da je od svojega oca čuo da su brački Novakovići podrijetlom iz Zažablja.

Mèdār

U popisu posjednika u Dobranjama 1702. spominju se Petar, Ivan i Vido Medar (M. Vidović 2000: 227). Vjerojatno je po njima nazvan zaselak *Medàrevine*, a u Dobranjama postoje njive *Medàruše*. Medari se već 1734. (M. Vidović 2000: 265) spominju u Metkoviću (vjerojatno u Dubravici gdje postoji *Medàrov dô*). Medara ima u Sedlarima i Dračevu²⁷ u Popovu. Neretvanski Medari vjerojatno vuku podrijetlo iz tih sela.

Médić

Andrija Medić ubilježen je 1695. kao jedan od mletačkih nadarenika u Dobranjama i Gabeli (M. Vidović 2000: 226). Vida, kći Mije Medića iz Dobranja, spominje se kao žena Bože Majčice u *Stanju duša župe Opuzen* iz 1733. (Bebić 1983: 131). Medići se potom spominju u popisu župljana iz 1767. kao doseljenici iz Glumine (M. Vidović 1998: 247). Medići se u Topolome spominju još 1577. (Puljić, Vukorep 1994: 326–327). Jedan se dio dobranjskih Medića preselio na *Kljènak*. U Gluščima pak i danas postoji mikrotoponim *Médića vrbe*.

Nikòlètić

U maticama za 1795. godinu nalazimo Josipa Popovića rečenoga Nikoletića. Od 1814. njegovi se potomci pišu isključivo kao Nikoletići (M. Vidović 1998: 248). Očito ih je bilo i u Gracu jer imamo podatak o preseljenju jednoga Nikoletića 1895. iz Graca u Ston. (Vekarić 1996: 102).

Nováković

Šimun i Pavo Sprčić promijenili su zbog brojnosti 60-ih godina 20. st. prezime u Novaković. Pavin je sin Vlatko, koji danas živi u Metkoviću, za boravka u Australiji, promijenio prezime u Menix.

Òbradović

Dvije su grane Obradovića u Dobranjama (Mometa i Zelić). Godine 1695. kao posjednik u Dobranjama i Gluščima (i danas, iako Obradovići ondje ne žive, u Gluščima postoji mikrotoponim *Fránčeve vrbe*, koji je bio u posjedu Obradovića s nadimkom *Fránić*) spominje se jedan Obradović (M. Vidović 2000: 226), a u isto je vrijeme zabilježen i kao posjednik u Sedlarima u Popovu

²⁷ Medari su u Dračevu i Sedlarima danas pravoslavci. Podatak o tome da su oni pri doseljenu u Zažablje bili katolici neobično je važan. Naime, prilikom doseobe u Neretvansku dolinu izbjeglice iz Popova gotovo nikada nisu mijenjali vjeru. Kako su Medari, Šešelji (žive u Podgradini i Opuzenu), Ivaniševići (danas Ivaniši u Metkoviću) i Gluščevići (žive u Metkoviću) katolici od svoje doseobe u Neretvansku dolinu, dok su u Popovu nositelji istih prezimena pravoslavci, taj nam podatak govori da je u Sedlarima, Dračevu i Poljicima u Popovu, danas selima s isključivo srpskim pravoslavnim življem, nekoć živio znatan broj katolika.

Milutin Obradović (Hrabak 1985: 42). Očito je riječ o istoj osobi koja se iz neretvanskoga područja preselila u Sedlare i poslije primila pravoslavlje²⁸. Rade Obradović spominje se s braćom Sentićima kao posjednik u Dvrsnici, također u Popovu, 1695. (Hrabak 1985: 36), a iste je godine jedan Obradović dobio zemlje i na Mišljenu (Hrabak 1985: 40). Po predaji su iz Gornjega Hrasna. U matice su upisivani su i kao *Mòmete* (Mometa je posebno prezime u *Stanju duša župe Dobranje* od 1. svibnja 1802.²⁹). Ivanom Obradović Mometa oženio se 1897. Luka Obradović iz Crnoglava u Gornjem Hrasnu (M. Vidović 1998: 248–250). Potomci Luke Obradovića danas nose nadimak *Zélic*.³⁰ Od Obradovića su i dobranjski Domazeti.

Parònos

Prema predaji bili su posjednici pristigli iz Mostara u Bobovištu, odakle su se spustili u Metković. Za to nema potvrde u popisima župljana, ali, kako je Bobovište neko vrijeme potpadalo pod župu Metković, a Paronosi (pravoslavci) se spominju se u metkovskim maticama iz 18. st. (Macan 1990: 16), pučka je predaja u ovome slučaju vjerojatno točna.

Pòpović

Doselili su se 1694. iz Broćanca u Gracu kada se spominje harambaša Jure Popović (M. Vidović 1998: 251–252). Iz Dobranja su se u 19. st. selili u Vidonje, Doljane i Gabelu.

Previšić

Martin Previšić spominje se 1702. kao posjednik u Dobranjama. U susjednoj gradačkoj župi u 18. st. mnogim je obiteljima doseljenima s Previši (primjericice Matićima) pridijevano prezime Previšić. (Puljić, Vukorep 1994: 339–341)

Ròdin

U maticama ih nalazimo 1771. Bilježe se i kao Rodići i Rodinovići, ali i *Šimūnkovići*. (M. Vidović 1998: 252) Po tradiciji su iz Radeža gdje je 1669. rođen svećenički kandidat Petar Rodin (Vukorep 1995: 191), u Vidonjama se spominju 1672., a u Glumini 1694. (Hrabak 1985: 35). Po tradiciji su od Šimraka.

²⁸ O prelascima katolika na pravoslavlje u većinski pravoslavnim selima u Popovu najzornije svjedoči primjer obitelji Perotić koja se s katoličkog Šipana preselila u Čvaljinu i, što iz pragmatičnih razloga, što pod pritiskom pravoslavne većine (katolici su ondje činili tek petinu stanovništva), pomijenila vjeru.

²⁹ *Stanje duša* objavljeno je u M. Vidović 1998: 415 – 423.

³⁰ Zanimljivo je da postoje legende u Hrasnu da su se Obradovići nekoć prezivali Mometa i da su došli iz Neretve. U Neretvi se pak drži da su Obradovići u dalmatinski dio Zažablja prebjegli iz Hercegovine nakon oslobođenja tih krajeva od Turaka.

Sprčić

Godine 1761. u Dobranje se iz Domanovića³¹ doselio Mijo Sprčić (M. Vidović 1998: 253). Zanimljiv je podatak da je izvjesna Kata čak pet puta upisana u gradačke matice, i to svaki put s drugim prezimenom 1728. kao kći Mate Grgurevića, 1729. kao Kata Sprčić, 1737. kao Kata Šprljic, 1740. kao Kata Grgurević, a 1750. kao Kata Soče. (Mandić 2003: 602) Antu i Savu Grgurevića nalazimo među posjednicima u Doljanima i Dračevu 1694. (M. Vidović 2000: 262), a poslije i u Opuzenu. Soče žive u Vidonjama odakle su otišli u Opuzen i Metković. Šprlje, Šprljiniće i Šprljice bilježe i metkovske matice kao doseljenike iz Gabele u 18. st. (M. Vidović 2000: 267). Oblik *Šprljčić* zabilježen je u slivanjskim maticama 1741. (M. Vidović 2000: 445), a u dobranjskim 1802.

Sršen

Stipe, Jure i Petar Sršen spominju se kao posjednici u Dobranjama 1702., a u župnim se maticama nalaze od 1770. Navodno su kao klesari s Korčule stigli u dobranjski zaselak *Ōštrŏvce* i vidonjski *Trúbino břdo* (M. Vidović 1998: 226–227).

Stipurina/Šćepurina

Među posjednicima u Glušcima i Oraškoj luci 1702. nalazimo Ivana Stipurinovića, a oblik Šćepurina zabilježen je u župskim maticama 1771. (M. Vidović 2000: 227). Fra Blaž Stipurinović «iz Zažablja» bio je živ oderan u Stocu 1596. (Puljić 1995: 68). U Dobranjama postoji toponim *Stipurinovića krāj* pa je fra Blaž vjerojatno bio Dobranjac.

Šćepić

Šćepići potječu od Ante Leženića doseljenika iz Ilijina Polja kod Neuma koji se u dobranjskim maticama spominje 1767. Godine 1782. zabilježeni su kao Leženić Šćepić, a od 1802. u maticama se vode samo kao Šćepići. (M. Vidović 1998: 254) Na neumskome se području Leženići nalaze od 1713. Leženići se spominju 1642. u Trnovici u Dubrovačkome primorju, a 1664. spominje se Matijaš Cvjetković (Leženić), nekoć Radovčević, u zaseoku Kvestići na Peleješcu (Vukorep 1995: 185).

Verája

Godine 1702. u popisu posjednika u Dobranjama spominju se Ivan i Rade Verajić. Veraje se u selu spominje tek 1805. (M. Vidović 1998: 255–256) Razlog bi tome mogle biti lokalne razmirice zbog kojih se jedan dio Veraja, danas s

³¹ U stolačkom se kraju Sprčići (u Habatnici, nedaleko Kruševa) spominju 1726., kada je krštena Stanislava Sprčić, kći Filipa i Stane. (Perić 2005: 126).

nadimkom *Pòle*, preselio na *Òrah* iznad Glušaca, a drugi dio na *Pàrile* i *Rêp* pred Metkovićem. Po predaji su dva brata došla na Bobovište iz Bijeloga Polja u Crnoj Gori odakle je jedan prešao u Čapljinu gdje danas žive Veraje pravoslavci.

Vlašić

Ante Vlašić spominje se u popisu dobranjskih obitelji 1767. Obitelj izumire 1822. U Opuzenu se 1733. spominje Nikola Vlašić iz Dubrovnika (Bebić 1983: 52), a u Slivnu Vlašiće nahodimo 1798. (M. Vidović 2000: 446).

Pregled prezimena po motivaciji

a) od imena:

1. od narodnih imena:
 - 1.1. od temeljnih narodnih imena: Novaković, Obradović
 - 1.2. od pokraćenih narodnih imena: Božić, Medić, Rodin
 - 1.3. od izvedenih narodnih imena: Bjeliš, Bokan, Bošković, Crnčević, Kitin, Medić, Mometa, Vuletić
2. od svetačkih imena:
 - 2.1. od temeljnih svetačkih imena: Ilić (< Ilijić)
 - 2.2. od pokraćenih svetačkih imena: Šćepić, Šimović
 - 2.3. od izvedenih svetačkih imena: Ivanković, Nikoletić, Simat, Stipurina
3. od ženskoga imena: Veraja
4. od muslimanskoga imena: Mustapić

b) od prezimena: Baćilo

c) od nadimaka:

1. motiviranih rodbinskim vezama: Bajo³², Domazet, Majčica
2. motiviranih načinom života: Dodig, Sprčić
3. motiviranih predmetima iz materijalnoga svijeta: Bulum, Maslač
4. motiviranih tjelesnim osobinama: Kučajlo, Šprljčić
5. nastalih metaforizacijom: Paronos, Prolomnik
6. nastalih od imena kukaca: Sršen

d) od zanimanja: Ključe, Kovačić, Medar, Popović

³² Izvođenje od apelativa *brat* čini mi se vjerojatnijim zbog postojanja prezimena Brajković i Bratoš na ovome području.

e) motivirani podrijetlom nositelja: Arnaut, Previšić, Vlašić

f) aloglotska: Nuraj

Najviše je prezimena motivirano osobnim imenom (22 od 43 ili 51,16%; u susjednim Vidonjama 58,54%), potom nadimkom (12 ili 27,91%; u Vidonjama 29,27%) dok je udio prezimena motiviranih zanimanjem i službom nositelja prezimena (4 ili 9,30%; u Vidonjama 7,32%) te podrijetlom njihovih nositelja razmjerno malen (3 ili 6,98%; u Vidonjama 2,44%). Najveći udio među prezimenima motiviranim osobnim imenom imaju prezimena motivirana narodnim imenima (13 od 22 ili 59,09%; u Vidonjama 54,16%), a nalazimo i imena vlaščkoga (Veraja; vlaško ime Kalojan < grč. kalós + Jannis 'lijepi Ivan' očuvano je u oronimu i ojkonimu Kolojan) i muslimanskog (Mustapić) podrijetla.

Tvorbene osobitosti prezimena

a) prezimena nastala transnimizacijom:

1. od osobnog imena: *Bjēlīš* (Bijel- + -iš < Bjeloslav), *Bòkan* (Bok- + -an < Božidar), *Kītīn* (Kit- + -in < Kita³³), *Mòmēta* (Mom- + -eta < Momir), *Ròdin* (Rod- + -in < Rodoslav), *Šimat* (Sim- + -at < grč. Simeon), *Stipùrina*/*Ščepùrina*³⁴ (Stipur-/Ščepur- + -ina < lat. Stephanus), *Verája* (Vera + -aja < lat. Veronica, usp. lat. Berinus < Verinus³⁵)

2. od prezimena: *Bàcilo* (Baće [< rum. báciū 'glavni, obično stariji čobanin'] + -ilo)

3. od apelativa koji označuje zanimanje: *Ključē* (ključ- + -e < ključar, usp. psl. *ključь), *Mèdār*

4. od zoonima: *Sršēn* (< psl. *сършенъ)

5. od etnika i etnonima: *Arnàut* (< tur. Arnaut < grč. Arbanítēs 'Albanac')

6. od ostalih apelativa: *Bájo* (hip. od brat), *Dòdig* (< dodig 'pastir koji se do digne za stokom u potrazi za pašnjakom'), *Domàzet* (domazet 'priženjeni muškarac koji živi u kući svoje žene'), *Kùčājlo* (lok. *kùčājlo* : *kùčāj*³⁶ 'čupa', usp. slov. kuća 'čupa, čuperak'), *Màslāc* (maslo [< psl. *maslo] + -ac³⁷), *Parònos* (lok. paronos 'bogataš'), *Pròlōmnīk* ('osoba jakoga glasa')

³³ U ARj nalazimo i muško i žensko ime Kita.

³⁴ Muška imena Stipura i Stipurina bilježi i ARj, a u Vidonjama je zabilježen nadimak *Ščepùrak*.

³⁵ Po mjesnoj su legendi Veraje dobile prezime po tome što su se "uvijēk vèrali ūz vlās". Sufiks -aja nalazimo u tvorbi osobnih imena (Bulaja, Kuraja, Božaja, Bjelaja).

³⁶ Do premetanja je došlo i u riječi *bičājlo*, *bičāj* 'pramen'.

³⁷ U mjesnome govoru postoji i glagol *màslat* u značenju 'lagati, varati'.

b) prezimena nastala od apelativa promjenom naglaska: *Mâjčica* (< májčica, hip. od majka)

c) prezimena nastala sufiksacijom:

1. -ević: *Crnčević* (Crnko: Crnoje [< Crnomir] + -ević)

2. -ić: *Bjelovučić* (Bjelovuk + -ić), *Bóžić* (Božo [< Božidar] + -ić), *Īlīć* (Ilija [< lat. Elias] + -ić), *Kōvacić* (kovač + -ić), *Médić* (Medo + -ić), *Mústapić* (Mustapa [< tur. Mustafa] + -ić), *Nikòlētić* (Nikoleta [< Nikola < lat. Nicolaus] + -ić), *Previšić* (Previš³⁸ + -ić), *Sprčić* (sprčko [< sprčiti 'sprčkati, sprtljati, pokvariti'] + -ić), *Šćépić* (Šćepo [< Stjepan < lat. Stephanus] + -ić), *Šprljčić* (šprljica 'nadi-mak čovjeku koji ima samo jedno oko zdravo, koji škilji' + -ić), *Vlašić* (Vlah + -ić), *Vuletić* (Vuleta [< Vuk] + -ić)

3. -ović: *Bòšković* (Boško [< Božidar] + -ović), *Īvānković* (Ivanko [< Ivan < Johannes] + -ović), *Nováković* (Novak + -ović), *Ōbradović* (Obrad + -ović), *Pòpović* (pop [< psl. *popъ] + -ović), *Šimòvić* (Šimo [< Šimun < lat. Simon] + -ović)

d) aloglotska prezimena: *Būlum* (usp. vlaš. bulumac³⁹ 'soha'), *Nūrāj*

Većina je dobranjskih prezimena nastala transonimizacijom (21 od 43 ili 48,84%; u Vidonjama 36,59%), a nešto manje sufiksalsnom tvorbom (19 ili 44,19%; u Vidonjama 56,10%). U Dobranjama je prisutna tvorba prezimena promjenom naglaska (što u Vidonjama postoji samo u tvorbi nadimaka), ali nije zabilježena hibridna tvorba od hrvatskoga korijena i turskoga sufiksa, čega ima u Vidonjama. Zanimljiv je primjer obitelji Baćilo čije je prezime nastalo transonimizacijom od nadimka motiviranoga prezimenom bake nositelja nadimka. Naime, baka Ivana Sprčića prezivala se Baće. Tim je prezimenom bio motiviran nadimak Baćilo od kojega je kasnije nastalo prezime.

Nadimci

U Dobranjama su obiteljski nadimci češći nego u Vidonjama. Imaju ih ili su ih imali Arnauti (Stržić), Baćile (Šanta), Boškovići (Tomičić; postoji danas kao prezime u Dubrovačkome primorju), Bulumi (Đukić Delović, Janković, Spajko, Tale), Ključe (Miletić), Maslaći (Šorko, Žurić) i Obradovići (Mometta, Zelić). Obiteljski su nadimci vrlo stari, postojani i rijetko se mijenjaju dok većina osobnih nadimaka odumire ili služi za tvorbu osobnih nadimaka potomaka.

³⁸ Previš je selo nedaleko Hutova u neumskoj općini.

³⁹ Skok bilježi i apelativ *bulumac* 'žitko zamiješano brašno kojim hljebari podmazuju hljeb kad je upola pečen'. Po predaji su Bulumi prezime dobili po tome što se jedan od njihovih predaka oženio bulom (muslimankom).

Donosim popis dobranjskih osobnih i obiteljskih nadimaka:

Arnaut: *Stržić* (Hrvati nadimak izgovaraju *Stržić*)

Baćilo: *Šanta*

Bokan: *Musa*

Bošković: *Tomičić*

Bulum: *Čoka, Đukić, Delavić, Janković, Pupiće, Spajko, Tale*

Ivanković: *Cikvanto, Kosajlo, Luše, Pöp, Toša*

Ključ: *Miletić*

Majčica: *Cole, Joka, Macusto, Mijat, Serdār*

Maslač: *Alajbeg, Bëg, Bokema, Düsina, Gluhić, Mango, Pejdo, Šórko, Žurić*

Nikoletić: *Duka, Đuruša, Glava, Mateljak*

Obradović: *Brić, Břkovi, Đoleša, Fránac, Frāncić, Gütman, Luše, Mòmeta, Zélic*

Popović: *Kvrce, Palivatra*

Rodin: *Bàran*

Sršen: *Bëpić, Kälja, Midara, Pèrūznī, Zāja, Zajko*

Šcepić: *Đulemeza*

Veraja: *Driga, Miše, Póle, Pólic, Trtak.*

Pregled nadimaka po motivaciji

a) od antroponima:

1. od narodnoga muškog imena i njegovih izvedenica: Bokema, Cole, Kalja⁴⁰, Kosajlo, Miletić, Miše⁴¹, Mometa, Tomičić, Toša
2. od hrvatskog oblika muškoga svetačkog imena i njegovih izvedenica: Duka, Đoleša, Franac, Francić, Janković, Joka, Luše, Mango⁴², Mateljak, Mijat, Pejdo, Peruzni, Pole, Polić, Tale, Žurić
3. od aloglotskog oblika muškoga svetačkoga imena: Bepić
4. od muslimanskog imena: Alajbeg, Đulemeza, Musa, Zaja
5. od ženskog imena i njegovih izvedenica: Đuruša
6. od drugog nadimka: Zajko

⁴⁰ Imena Kaljo i Kalja zabilježena su u ARj.

⁴¹ Nadimak Tomislava Veraje, po njegovu svedočenju nastao pokraćivanjem od imena Tomislav.

⁴² Ime Manjgo potvrđeno je u Crnoj Gori (ARj), a Manjković je bio nadimak Raiča na Treštenici i u Rivinama.

b) nadimci motivirani tjelesnim karakteristikama:

1. neutralni: Brkić, Brkovi, Zelić ('zelenook')
2. podrugljivi: Dusina (osoba koja teško diše), Gluhić, Gutman (lok. gúto 'čovjek koji pati od kostobolje'), Šanta, Šorko ('ospičav, boginjav čovjek')

c) nadimci motivirani duhovnim karakteristikama i navadama njihovih nositelja:

1. nadimci nastali metaforizacijom od naziva za životinje: Čoka (lok. čavka označuje i brbljavca), Stržić (vrsta ptice), Trtak (lok. trtak označuje pticu, ali i osobu niska rasta)
2. podrugljivi nadimci nastali metaforizacijom od naziva za neku ljudsku djelatnost ili zanimanje: Pop
3. podrugljivi nadimci motivirani nekonvencionalnim ponašanjem njihovih nositelja: Driga, Palivatra

d) nadimci motivirani dijelovima tijela: Glava, Pupiće (lok. *pûpa* 'trbuh')e) nadimci nastali metaforizacijom od titule: Beg, Serdar, Spajko (< spahija⁴³)

f) nadimci upitne ili nepoznate motivacije:

Baran, Cikvanto, Đukić Delavić, Kvrce⁴⁴, Maćusto⁴⁵, Midara⁴⁶

Najveći je dio nadimaka (32 od 57 ili 56,14%; u Vidonjama tek oko trećine) motivirano osobnim imenom, i to uglavnom od narodnih imena (25 od 31 ili 80,65%; u Vidonjama 70,00%), a značajan je i udio nadimaka motiviranih muslimanskim imenom (4 ili 12,90%; u Vidonjama 10,00%).

Tvorbene značajke nadimaka

a) nadimci nastali transonimizacijom

1. od muškoga imena: *Ālajbeg*, *Bokéma* (< Boko [< Božidar] + -ema), *Cóle* (hip. od Stojan < Stojimir/Stojislav), *Dūka*, *Đòleša* (Đole [< Đurađ < grč. Geórgios] + -eša), *Đulèmeza* (< Đulema [< Đula < tur. Đulbeg] + -eza), *Fránac* (< Franjo + -ac), *Ĵòka* (pokraćeno od Josip),

⁴³ Spahija označuje i posjednika timara, ali i dobrostojećega seoskog domaćina.

⁴⁴ U ARj postoji glagol *kvrcati* u značenju 'biti, česati' te onomatopejski uzvik *kvrc* kojim se oponaša da je tko koga udario.

⁴⁵ Ispitanici drže da je nadimak nastao zbog toga što je nositelj nadimka stalno govorio: *ma giusto*.

⁴⁶ Nadimak bi se mogao dovesti u vezu s turcizmom arapskoga podrijetla 'mida' u značenju 'želudac'. U susjednim Vidonjama dosta je nadimaka motivirano prehrambenim navikama njihovih nositelja.

Kàlja, *Kòsājlo*⁴⁷ (Kos- [< Kosan < Kosana] + -ajlo), *Lúše* (< Lu- [< Luka] + -še), *Mángo* (< Mane [< Manislav < grč. Emmanuél] + -go), *Matéljak* (< Matelja [< Mato < Matej] + -ak), *Mijat* (< Mijo [< Mihovil < lat. Mihael] + -at), *Míše* (pokraćeno od Tomislav), *Mòmeta* (< Momo [< Momir] + -eta), *Mùsa* (< tur. Musa < hebr. Muša, usp. Mojsije), *Péjdo* (< Pejo [< Petar] + -do), *Pèrūznī* (< Peruz [< Petar] + -ni), *Póle* (< lat. Leopoldus), *Tále* (pokraćeno od Tadija < lat. Thaddaeus), *Tòša*⁴⁸ (< Tolislav < grč. Theódōros), *Zàja* (pokraćeno od tur. Zaim)

2. od ženskoga imena: *Đuruša*

3. od množinskoga oblika nadimka: *Břkovi* (za Brkiće)

4. od apelativa: *Bèg*, *Ćóka*, *Gláva*, *Sèrdār*, *Spájko* (hip. od spahija), *Stržić* (usp. strijež, vrsta ptice), *Palivatra*, *Pòp*, *Šórk*

b) nadimci nastali promjenom naglaska: *Stržić* (od *stržić* 'strijež'), *Trtak* (od *třtak*)

c) nadimci nastali sufiksacijom:

-a: *Drīga* (usp. lok. drijeti 'udariti'⁴⁹ < psl. *derti, usp. stsl. drěti), *Šánta* (šanto 'čovjek kojemu je jedna noga kriva' [usp. mađ. sánta 'hrom'] + -a)

-ić: *Bèpić* (Bepo [tal. Beppe] + -ić), *Břkić* (brk + -ić), *Frâncić* (Franac + -ić), *Gluhić* (gluho/gluvo 'gluh čovjek' + -ić), *Miletić* (Mileta + -ić), *Pólić* (Pole + -ić), *Púpić*⁵⁰ (pupa + -ić) *Tòmičić* (Tomica + -ić), *Zélić* (zele 'zelelook čovjek' + -ić), *Žurić* (Žur- [< Žuran < grč. Geórgios] + -ić)

-ina: *Dùsina* (duso 'osoba koja teško diše' [< duhati] + -ina)

-ko: *Zájko* (Zaja + -ko)

-man: *Gútman* (guto 'gutavac' + -man)

-ović: *Ĵánković* (Janko [< Jan < lat. Johannes] + -ović)

d) dvostruki nadimci: *Đukić Dèlavić*

e) nadimci upitne ili nepoznate motivacije: *Bàran* (izvodi se ili od apelativa *ovan* ili od imena Baro < Bartolomej), *Cikvānto* (tal. cinquanta 'pedeset'), *Đukić Dèlavić*, *Kvrce*, *Màcusto*, *Midara*.

⁴⁷ Premda ime Kosajlo nije potvrđeno, držim da je vjerojatno postojalo zbog velikoga broja imena i prezimena motiviranih apelativom *kosa*.

⁴⁸ Ime Toša počesto označuje nespretnoga čovjeka.

⁴⁹ Dajem i primjer uporabe glagola drijeti: *Ako te dèrnēm nògōm!*

⁵⁰ Osim s apelativom pupak antroponim Pupić dovodi se u svezu i s apelativima *pup*, *pupoljak*. Apelativ *pup* u značenju 'trbuh' bilježi i ARj.

Kako je znatan dio nadimaka nastao transonimizacijom od osobnih imena, i to ponajviše narodnih, nadimci su nezaobilazni u proučavanju dobranjskih osobnih imena. Većina je današnjih Dobranjaca pristigla s područja Trebinjsko-mrkanske biskupije gdje se odredbe Tridentskoga koncila nisu mogle provoditi zbog manjka svećenika i slabijega utjecaja više crkvene hijerarhije (naime, trebinjski biskupi nisu stolovali na području vlastite biskupije). Zbog toga su među katolicima na ovome području znatno duže živjela narodna imena. Ovo se stanje mijenja s oslobođenjem od Turaka početkom 18. st. Tada Dobranje potpadaju pod jurisdikciju makarskoga biskupa i dotad živa narodna imena (ali i neka imena motivirana imenima svetaca kršćanskoga istoka) postupno nestaju iz službenoga dijela imenske formule i prebacuju se u kategoriju nadimaka. Kako su nadimci dio imenske formule koji je najpodložniji utjecajima drugih jezičnih sustava, u njima nalazimo vlaške, turske, mađarske i talijanske jezične elemente, a u nadimcima žive i neki danas gotovo zaboravljeni sufiksi poput *-ema*, *-eza*, *-man*, *-uz*.

Zaključak

Razvoj imenske formule u Dobranjama, ali i na širem istočnoneretvanskom i donjohercegovačkom području, moguće je kontinuirano pratiti tek od početka 18. st. Upravo je to razdoblje i najznačajnije u procesu poprezimovanja koji je na ovim prostorima započeo mnogo ranije zbog blizine i utjecaja Dubrovačke Republike. Još u 14. st. dubrovačka kancelarija bilježi patronime svojih građana neretvanskoga podrijetla, a od 15. st. sloj povlaštenih prima postojane pridjevke. Turska osvajanja i migracije usporavaju spomenuti proces te se o prezimenima u punome smislu riječi može govoriti tek od početka (ako ne i od sredine) 18. st., iako u Dobranjama ima slučajeva promjene prezimena i u 20. st.

Za razliku od razmjerno postojanog i aloglotskim utjecajima zatvorenoga prezimenskog sustava, nadimci svjedoče o jezičnim prožimanjima, ali i o tjelesnim karakteristikama (prije svega o tjelesnim nedostacima), mentalitetu i duševnim osobinama (napose manama) svojih nositelja.

Proučavanje je dobranjske, zažapske, istočnoneretvanske i donjohercegovačke antroponimije (a pogotovo toponimije!) važno za proćavanje povijesti hrvatskog jezika i dijalektologije jer su mnoge osobine mjesnih govora (naglasni arhaizmi, šćakavizmi, neprovođenje druge jotacije, stari ikavizmi) plod jezičnih kontakata (dijakronijskih i sinkronijskih) bez ćijega je poznavanja naše bavljenje starijim stanjima hrvatskoga jezika nepotpuno.

Literatura i izvori

- ALIČIĆ, AHMED S. 1985. *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovine*. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu.
- ANĐELIĆ, PAVAO 1999. Srednjovjekovna humska župa Žaba. *Srednjovjekovne humske župe*, Mostar, 47–69.
- BEBIĆ, JOSIP 1983. *Župa Opuzen*. Opuzen: Župski ured Opuzen.
- BEBIĆ, JOSIP 1990. *Župa Slivno Ravno*. Split: Crkva u svijetu.
- BJELANOVIĆ, ŽIVKO 1988. *Antroponimija Bukovice*. Split: Književni krug.
- BOTICA, IVAN 2005. Prilog istraživanju najstarijega spomena vlaškoga imena u hrvatskoj historiografiji. *Radovi zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 37, Zagreb, 35–46.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA 1997. *Hidronimi s motivom vrelišta na povijesnome hrvatskom prostoru*, Folia onomastica Croatica 6, Zagreb, 7–40.
- DEDIJER, JEVTO 1909. Hercegovina. *Srpski etnografski zbornik*, 12, Beograd.
- FILIPOVIĆ, MILENKO S.; MIĆEVIĆ, LJUBO 1959. Popovo u Hercegovini. *Djela odjeljenja istorisko-filoloških nauka naučnoga društva NR Bosne i Hercegovine*, 15 (II), Sarajevo.
- FRANČIĆ, ANĐELA 2002. *Međimurska prezimena*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- GRKOVIĆ, MILICA 1983. *Imena u dečanskim hrisovuljama*. Novi Sad: Institut za južnoslovenske jezike Filozofskoga fakulteta u Novome Sadu.
- HALILOVIĆ, SENAHD 1996. Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke. *Bosanskohercegovački zbornik*, 7, Sarajevo.
- HRABAK, BOGUMIL 1985. Zemljišne parcele feudalaca i muslimanskih seljaka u Popovu, Zažablju i Trebinju početkom Morejskog rata. *Tribunia*, 9, Trebinje, 31 – 46.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik* 2002. Novi Liber: Zagreb.
- KAPOVIĆ, MATE. *Kratak uvod u slavensku akcentuaciju* (u tisku).
- KAPOVIĆ, MATE 2003. Razvoj starih dugih samoglasa u hrvatskom i ostalim slavenskim jezicima. *Filologija*, 41, Zagreb, 51–82.
- KRASIĆ, STJEPAN 1998. Zanimljivo iz povijesti. *Mostariensia*, 9, Mostar, 105 – 114.
- KRISTE, ĐURO 1999. *Župa Trebinja*. Dubrovnik: Župa sv. Petra (Dubrave Hrid).
- Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske* (urednici Valentin Putanec i Petar Šimunović) 1976. Zagreb: Institut za jezik, Nakladni zavod Matice hrvatske.
- MACAN, TRPIMIR 1990. *Iz povijesti Donjega Poneretavlja*. Zagreb – Klek: Galerija Stećak.

- MANDIĆ, NIKOLA 2003. *Podrijetlo hrvatskih starosjedilačkih rodova u Čapljini i okolici*. Čapljina (u vlastitoj nakladi).
- MARETIĆ, TOMO 1885. O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Rad JAZU*, 81 Zagreb, 81–146.
- MARETIĆ, TOMO 1886. O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Rad JAZU*, 82, Zagreb, 69–154.
- MARKOVIĆ, M. 1975. Sezonska stočarska naselja na dinarskim planinama. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, 46, Zagreb, 253–296.
- Matice vjenčanih župe Gradac, sv. 1.*
- NOSIĆ, MILAN 1998: *Prezimana zapadne Hercegovine*. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.
- PANDŽIĆ, BAZILJE 1988. Trebinjska biskupija u tursko doba. *Tisuću godina trebinjske biskupije*, Sarajevo, 91–124.
- PERIĆ, RATKO 1988. Duhovni profil vjernika Trebinjske biskupije. *Tisuću godina trebinjske biskupije*, Sarajevo, 179–189.
- PERIĆ, RATKO 2005. Osnutak i rad župe Rotimlja. *Stolačko kulturno proljeće – Godišnjak za povijest i kulturu*, Stolac, 125 – 142.
- PULJIĆ, IVICA 1995. Neum – povijesna domovina Hrvata. *Neum – zavičaj i zemlja Hrvata. Humski zbornik*, 1, Neum, 11–109.
- PULJIĆ, IVICA 2001. Podaci iz Matice krštenih župe Lisac. *Vrutak*, 6, Hutovo, 56.
- PULJIĆ, IVICA 2002. Podaci iz Matice krštenih župe Lisac II. *Vrutak*, 7, Hutovo, 49.
- PULJIĆ, IVICA; VUKOREP, STANISLAV 1994. Naša prezimena: korijeni i razvoj. *Hutovo, Biblioteka Crkva na kamenu*, 33, Mostar, 285–357.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika* 1880. – 1976. Zagreb: JAZU.
- SIVRIĆ, MARIJAN 2004. Dodjela dubrovačkog građanstva osobama iz Huma i Bosne do 1410. godine. *Hercegovina*, 18 (10), Mostar, 7–33.
- SIVRIĆ, MARIJAN 2003. Migracije iz Hercegovine na dubrovačko područje (1667. – 1808.). *Humski zbornik*, 6, Dubrovnik, Mostar.
- SKOK, PETAR 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: JAZU.
- SNOJ, MARKO 2003. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan.
- Stanje duša župe Dubrave 1792.*
- Stanje duša župe Gradac 1763.*
- Stanje duša župe Hrasno 1792.*
- ŠIMUNDIĆ, MATE 1995: Nepoznata osobna imena dijela istočne Hercegovine u popisu 1475. – 1477. *Folia onomastica Croatica*, 4, Zagreb, 143 – 165.

- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2004. *Bračka toponimija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1995. *Hrvatska prezimena: podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*. Zagreb: Golden marketing.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1985. *Naša prezimena: porijeklo, značenje, rasprostranjenost*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2005. *Toponimija istočnojadranskoga prostora*. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga.
- ŠKALJIĆ, ABDULAH 1979. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Svjetlost: Sarajevo.
- VAJS, NADA 2003. *Hrvatska povijesna fitonimija*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- VEKARIĆ, NENAD 1995. – 1996. *Pelješki rodovi*. Zagreb: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ 2005. Accentual Alternations in Neo-Štokavian Ijekavian dialects of Neretvanska krajina (u tisku).
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ 2005. Nacrt za vidonjsku antroponimiju. *Folia onomastica Croatica*, 14, Zagreb, 147–177.
- VIDOVIĆ, MILE 1981. *Nikola Bijanković splitski kanonik i makarski biskup*. Split: Crkva u svijetu.
- VIDOVIĆ, MILE 2000. *Radovan Jerković – život i djelo*. Metković: Matica hrvatska.
- VIDOVIĆ, MILE 1998. *Župa Dobranje – Bijeli Vir*. Split: Crkva u svijetu.
- VRČIĆ, VJEKO 1974. *Neretvanske župe*. Metković (vlastita naklada).
- VUKOREP, STANISLAV 1996. Prilog proučavanju podrijetla hrvatskog pučanstva Počiteljskoga kraja. *Povijest hrvatskog Počitelja – Zbornik znanstvenog simpozija Povijest hrvatskog Počitelja, Čapljina – Zagreb*, 275–333.
- VUKOREP, STANISLAV 1995. Staro neumsko pučanstvo. *Neum – zavičaj i zemlja Hrvata: Humski zbornik*, 1, Neum, 177–193.

Surnames and nicknames in Dobranje

Summary

The village of Dobranje in the vicinity of Metković is mentioned in written documents from the end of the 14th century. In that period the administration of the Dubrovnik Republic recorded first personal names and patronymics of its citizens of Neretvan and Herzegovinian origin. In the 15th century the privileged received fixed attributes and surnames, but the expansion of attributes and surnames among common people has been slowed down by the Turkish invasion and migrations which this invasion caused. Surnames as a fixed, stable and unchangeable category are known from the 18th century, although some individual cases of surname alternations can be found even in the 20th century. Nicknames tell us about language contacts as well as physical characteristics and mentality of the local population.

Ključne riječi: antroponimija, prezimena, nadimci, pridjevak

Key words: anthroponymy, surnames, nicknames, attribute